

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

МОГУЋНОСТ ЗАКОНСКОГ НАСЉЕЂИВАЊА
ВАНБРАЧНИХ СУПРУЖНИКА С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ
НА ОДЛУКУ УСТАВНОГ СУДА БИХЂорђе Раковић¹*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*

Апстракт: У овом чланку се расправља о могућности законског насљеђивања ванбрачних супружника (партнера). У посебном фокусу је и критичка анализа одлуке Уставног суда БиХ бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године. Полази се од хипотезе да ни позитивноправно ни упоредноправно нема основа да се омогући (безрезервно и неограничено) право законског насљеђивања између ванбрачних партнера, који имају могућност да склопе брак и тада стекну законско право насљеђивања. Циљ овог чланка се огледа у утврђивању могућности законског насљеђивања ванбрачних партнера у упоредноправном контексту (земље бивше СФРЈ и европске државе), у позитивном праву, али и у критичкој анализи одлуке Уставног суда БиХ у вези са овом темом.

Кључне ријечи: ванбрачна заједница, партнери, право насљеђивања, законско насљеђивање, насљеђивање.

УВОД

Ванбрачна заједница (lat. *concubinatus*, engl. *non-marital cohabitation*) или конкубинат, слободна заједница и сл., је заједница живота мушкарца и жене која настаје на неформалан начин, на који и престаје, али која мора да испуњава неке прописане услове да би производила одређена правна дејства.² Једно од правних дејстава ванбрачне заједнице јесте и насљедно право. За разлику од римског права које је познавало конкубинат, средњовјековно право није било благонаклоно ванбрачним заједницама, док се

¹ Ванредни професор, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, djordje.rakovic@pf.unibl.org.

² Види више: Драгана Ранђеловић, „Ванбрачна заједница у Републици Србији“, *Мегапред ревија*, 14, 2 (2017): 127-144.

након Другог свјетског рата дају одређена дејства ванбрачној заједници.³ Најчешће се као особине ванбрачне заједнице издвајају: различитост полова, заједница живота, дужина њеног трајања и непостојање законом прописаних брачних сметњи.⁴

Да ли ванбрачни партнери могу да наслиједе једно друго према правилима законског наслеђивања? Познато је да је брачни супружник законски наследник и да у нашем наследном праву у првом наследном реду наслеђује са дјецом оставиоца на једнаке дијелове, а у другом наследном реду са родитељима оставиоца по једну половину заоставштине. У овом раду полази се од хипотезе да ни позитивноправно ни упоредноправно нема основа да се омогући (безрезервно и неограничено право) законског наслеђивања између ванбрачних партнера, који имају могућност да склопе брак и тада стекну законско право наслеђивања. Сваки другачији став подразумијева додатно размишљање и уређивање од стране законодавца. Циљ овог чланка се огледа у утврђивању могућности законског наслеђивања ванбрачних партнера у упоредноправном контексту (земље бивше СФРЈ и европске државе), у позитивном праву, али и критичкој анализи одлуке Уставног суда БиХ у вези са овом темом. Иако је одлука Уставног суда БиХ бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године везана за законодавство ФБиХ, биће размотрена посебно због могућег утицаја на наше право.

2. ФОРМАЛНИ ИЗВОРИ ПРАВА НА ПОДРУЧЈУ БИВШЕ СФРЈ О МОГУЋНОСТИ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА ВАНБРАЧНИХ СУПРУЖНИКА

Код извора права на основу којих се може доћи до сазнања о могућности законског наслеђивања ванбрачних супружника треба поћи од устава као највишег правног акта. Затим, корисно је погледати законске прописе, преваходно земаља бивше СФРЈ. Устав Републике Српске не регулише прецизно ову материју. Он не спомиње и не регулише ванбрачну заједницу или њена дејства, посебно наследноправна. Само неколико одредаба могу бити од значаја: изједначавање дјеце рођене ван брака и у браку, препуштање закону да уреди односе у браку и породици (чл. 36) и гарантовање права на наслеђивање, али у складу са законом (чл. 55). Нема експлицит-

3 Марија Драшкић, *Породично право и права дјетета* (Београд: Правни факултет у Београду и Службени гласник, 2007), 144.

4 Кад је ријеч о ванбрачној заједници лица истог пола види: Macarena Saez, „Same-Sex Marriage, Same-Sex Cohabitation, and Same-Sex Families around the World: Why ‘Same’ Is So Different“, *European Review of Private Law*, 19, 5 (2011): 631-668. Види и: Mick Cunningham, „Gender in Cohabitation and Marriage“, *Journal of Family Issues*, 26, 8 (2005): 1037-1061.

не одредбе, макар упућујуће, о ванбрачној заједници. Дакле, устав је препустио законодавцу да уреди у складу са својим схватањем ово питање. С друге стране, Устав Републике С. Македоније препушта закону уређивање не само правних односа у браку и породици, како то чини Устав Републике Српске, него и о ванбрачној заједници (чл. 40). Устав Републике Србије, који изједначава дејство ванбрачне и брачне заједнице, садржи упућујућу одредбу на законско уређивање дејстава ванбрачне заједнице, али и изричиту одредбу да је ванбрачна заједница изједначена са брачном, у складу са законом (чл. 65). Гарантовано је право на насљеђивање у складу са законом (чл. 59). Дакле, законодавац може да уреди питање законског насљеђивања ванбрачних партнера на начин који сматра цјелисходним, али законом и под условима које пропише. И други уставни садрже само декларативне одредбе.

Поставља се питање какво је стање законодавства у земљама бивше Југославије? Да ли је ванбрачни партнер законски насљедник и под којим условима?

У Федерацији БиХ, ванбрачни партнер је законски насљедник (чл. 9. Закона о насљеђивању - ЗоН).⁵ Ванбрачно сродство изједначено је у погледу насљеђивања са брачним (чл. 4. ЗоНФБиХ). Међутим, ванбрачни партнер нема право на насљедство ако је његова заједница живота с оставиоцем била трајно престала прије оставитељеве смрти (чл. 25. ст. 3. ЗоН ФБиХ). Овај закон даје и дефиницију ванбрачне заједнице за потребе насљедног права. То је заједница живота жене и мушкарца у складу с одредбама закона који уређује породичне односе, а која је престала оставитељевом смрћу. Три су елемента овако одређене ванбрачне заједнице: заједница живота, различитост полова и престанак заједнице смрћу оставиоца. Посљедњи елемент је битан због наведеног чл. 25. ст. 3. ЗоН ФБиХ. Ванбрачна заједница је породичним прописом у ФБиХ одређена тако да поред елемената заједнице живота и различитости полова садржи и обавезу да ванбрачни супружници нису у браку или ванбрачној заједници са другом особом (непостојање одређене сметње), као и елемент трајности: да је трајала најмање три године или краће ако је у њој рођено заједничко дијете. Дозвољено је и закључивање уговора о насљеђивању између брачних или ванбрачних партнера (чл. 126. ст. 1. ЗоНФБиХ). Исте одредбе садржи и Закон о насљеђивању Брчко дистрикта БиХ из 2017. године (чл. 4, 9. и 130. ЗоН БД БиХ).

У хрватском насљедном праву, на основу закона оставиоца насљеђује и његов изванбрачни друг који је у праву насљеђивања изједначен са брач-

⁵ Закон о насљеђивању у Федерацији Босне и Херцеговине, „Службене новине ФБиХ“, бр. 80/2014 и 32/2019 - одлука УС.

ним. Изванбрачном заједницом у смислу Закона о наслеђивању се сматра „животна заједница неудате жене и неожењеног мушкарца која је трајала дуље времена, а престала је оставитељевом смрћу, под увјетом да су биле испуњене претпоставке које се траже за ваљаност брака“ (чл. 8. Закона о наслеђивању).⁶ Оваква дефиниција није у свему усаглашена са дефинисањем ванбрачне заједнице у Обитељском закону. Обитељски закон у Републици Хрватској изванбрачну заједницу схвата као животну заједницу неудане жене и неожењеног мушкарца која траје најмање 3 године, а краће ако је у њој рођено заједничко дијете или ако је настављена склапањем брака. Овај закон детаљније нормира и дејства ванбрачне заједнице и дискриминацију у односу на брачну. Елемент трајности није на једнак начин нормиран. Поставља се питање да ли је неопходно трајање ванбрачне заједнице у наслеђном праву 3 године и да ли се неки од алтернативно наведених конститутивних елемената ванбрачне заједнице из породичног прописа могу примијенити и у наслеђном праву.

У чл. 9. Закона о наслеђивању у Црној Гори се у круг законских наследника оставиоца убраја и његов ванбрачни супружник, који је у праву наслеђивања изједначен с брачним. Ванбрачни сродници изједначени су у погледу наслеђивања са брачним (чл. 4. ЗоН).⁷ Ванбрачном заједницом, у смислу овог закона, се сматра животна заједница жене и мушкарца која је трајала дуже времена и у којој није било сметњи за закључење пуноважног брака, а која је престала смрћу оставиоца. Дакле, и овај закон за потребе наслеђивања одређује ванбрачну заједницу, и код које је неопходно да је престала тек оставиочевом смрћу. Ванбрачни супружник нема право да наслиједи ако је ванбрачна заједница трајно престала његовом кривцом или у споразуму са оставиоцем (чл. 25. ЗоН).

Грађани су, под истим условима, равноправни у наслеђивању (чл. 3. Закона о наслеђивању Македоније).⁸ У погледу наслеђивања, ванбрачна веза се изједначава са брачном, а ванбрачна дјеца имају право на наслеђивање ако је ванбрачно сродство утврђено на законом прописан начин (чл. 4. Закона о наслеђивању Македоније). У чл. 12. се код круга законских наследника наводи брачни друг.

У наслеђном праву Републике Србије, експлицитно је наведено да на основу закона оставиоца наслеђује, између осталих, и његов брачни друг

⁶ Закон о наслеђивању - прочишћени текст закона, „Народне новине, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19.

⁷ Закон о наслеђивању, „Службени лист Црне Горе“, бр. 74/08 и 75/17 – Одлука УС.

⁸ Закон за наследувањето, „Сл. Весник на РМ“, бр. 47/96.

(чл. 8. Закона о наслеђивању).⁹ Ванбрачни супружник нема законско наследно право. Ванбрачни партнер се спомиње само у чл. 113. Закона о наслеђивању у смислу да не може бити завјештајни свједок. Ванбрачни партнер може бити наследник, али по основу тестаментa.

Само је супружник законски наследник и у праву Републике Српске (чл. 8. Закона о наслеђивању).¹⁰ Ванбрачно сродство је изједначено са брачним према чл. 8. ЗоН-а Републике Српске, односно ванбрачно дијете има иста права као и брачно. Ниједном одредбом у позитивним прописима се не предвиђа наследно право ванбрачном супружнику или партнеру. Породични закон користи термин лице из ванбрачне заједнице. Породични закон Републике Српске¹¹ дефинише ванбрачну заједницу као заједницу живота жене и мушкараца која није правно уређена на начин прописан овим законом, те да је изједначена са брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање и других имовинско-правних односа, под условима и на начин прописан овим законом (чл. 12).

Ванбрачни партнер код нас не улази ни у ред нужних наследника. Ванбрачни партнер може да добије имовину по основу уговора о доживотном издржавању, али не може да буде субјект код уговора о уступању и распојели имовине за живота, јер је он везан за брачног супружника.¹²

На специфичан начин је прописана равноправност супружника и ванбрачних партнера у праву Словеније: одредбе Закона о наслеђивању које уређују права, обавезе, ограничења и статус супружника подједнако се примењују на мушкараца и жену који живе у дугогодишњој ванбрачној заједници који нису били у браку, осим ако постоји основ за поништење брака између њих (чл. 4а Закона о наслеђивању).¹³ Према одлуци Уставног суда Словеније наслеђивање између истополних партнера који живе у дугогодишњој заједници, а нису склопили партнерство по Закону о регистрацији истополног партнерства из 2005. године примењују се иста правила која се примењују према важећем Закону о наслеђивању између ванбрачних партнера. Негдје уставни судови шире и саму дефиницију ванбрачне

⁹ Закон о наслеђивању, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 46/95, 101/2003 - одлука УСРС и 6/2015.

¹⁰ Закон о наслеђивању Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 1/09, 55/09 - испр., 91/16, 28/19 - одлука УС и 82/19.

¹¹ Породични закон, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/2002, 41/2008 и 63/2014.

¹² Слободан Панов, *Породично право* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2016), 155.

¹³ *Zakon o dedovanju*, „Uradni list SRS“, št. 15/76, 23/78, „Uradni list RS“, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 – OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16).

заједнице, као у Мађарској у којој је Уставни суд проширио дефиницију ванбрачне заједнице и на хомосексуалне партнере.¹⁴

Нека права у ранијој Југославији су предвиђала могућност наслеђивања ванбрачних другова. Тако је законима АП Космета било предвиђено да ванбрачни друг има ово право ако је ванбрачна заједница до часа смрти оставиоца трајала најмање 15 година, ако у овој заједници има дјече најмање пет година и да се у моменту смрти оставиоца ниједан ванбрачни друг не налази у браку са трећим лицем. Дакле, то је било могуће под одређеним прописаним условима.¹⁵

3. СУДСКА ПРАКСА С ОСВРТОМ НА ОДЛУКУ УСТАВНОГ СУДА БИХ О МОГУЋНОСТИ ЗАКОНСКОГ НАСЉЕЂИВАЊА ВАНБРАЧНИХ СУПРУЖНИКА

И према ставу судске праксе редовних судова, ванбрачни супружник није законски наследник. Ради тога, у поступку расправљања заоставштине ванбрачни супружник није странка у поступку, а у случају изјављивања жалбе против рјешења о наслеђивању иста је недозвољена и треба је одбацити. О томе се изјашњавала и наша (у Републици Српској) и српска судска пракса. Тако је Окружни суд у Чачку у одлуци бр. Гж-454/07 од 18.04.2007. године навео да је ванбрачна супруга изједначена у правима и дужностима у погледу издржавања и заједничке имовине, али не и у погледу права на наслеђивање.

У контексту наследног права ванбрачног супружника илустративан је један судски предмет из ФБиХ, о којем је одлучивао и Уставни суд БиХ, па ће најзначајнија чињенична и правна питања бити укратко изложена. То је од значаја јер ће се касније дати и критичка анализа овог случаја, расправа о наводима Уставног суда БиХ и евентуална примјенљивост у нашем праву.

Наиме, Пресудом Опћинског суда у Живиницама бр. 33 0 П 000492 07 П од 19.08.2009. године, одбијен је тужбени захтјев тужиоца којим је тражио да се утврди да је, по основу ванбрачне заједнице, законски наследник другог наследног реда умрле оставитељице, сестре тужених, те да су тужени дужни то признати и трпјети да се у оставинском поступку иза оставитељице њена имовина распореди тако што ће тужиоцу припасти $\frac{1}{2}$, а туженима по $\frac{1}{4}$ заоставштине. Пред тим судом је неспорно утврђено да су тужилац и оставитељица живјели у ванбрачној заједници од краја 2003.

14 Наташа Луцић, Дуња Дуић и Давор Мухвић, „Иванбрачна заједница: анализа међународних и еуропских норми у сврху стварања националних стандарда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 86 (2020): 21.

15 Марко Младеновић, *Породично право у СР Југославији* (Београд: Научна књига, 1993), 176.

до краја новембра 2007. године, у стану који је био оставитељицино власништво, да спорни стан представља оставитељицину посебну имовину, јер је право власништва на том стану стекла прије заснивања ванбрачне заједнице са тужиоцем, те да тужилац и оставитељица нису имали заједничке дјеце, нити да је оставитељица имала дјecu из ранијег брака, односно да у моменту смрти није имала својих потомака, нити брачног партнера. Спорно је било да ли тужилац улази у круг законских насљедника иза оставитељице. Опћински суд у Живиницама је навео да је тужилац овако постављен тужбени захтјев заснивао на одредби чл. 3. Породичног закона Федерације БиХ (ПЗФБиХ) којим је прописано да је ванбрачна заједница она која траје најмање три године или краће ако је у њој рођено дијете. Међутим, овај суд је навео да се „правилним тумачењем ове одредбе никако не може извести закључак да је ова заједница у свему изједначена са брачном заједницом“, већ само „у погледу одређених права“. Према ставу овог суда то конкретно значи да су „ванбрачним партнерима призната одређена права из ове заједнице као у брачној заједници, као што су права међусобног издржавања, у погледу стицања ванбрачне стечевине“, али да „нису ипак изједначени у свим правима, поготово у погледу насљеђивања“. Стога је Опћински суд закључио да иако је тужилац са оставитељицом живио у ванбрачној заједници дуже од три године, он се не може сматрати њеним законским насљедником, „али му Породични закон даје право да потражује одређена права“. Суд је констатовао и да је чл. 9. Закона о насљеђивању (ЗОН), који је примијењен у конкретном случају, наведен круг лица која се сматрају законским насљедницима, а да међу њима није споменут ванбрачни партнер. „Досадашња судска пракса јасно се изјаснила да ванбрачни партнер не улази у круг законских насљедника, нити се учинци ванбрачне заједнице односе на насљеђивање особа са којима је живио оставитељ“, као и да „особа са којом је оставитељ живио у ванбрачној заједници уколико није тестаментарни насљедник, легатор или корисник неког права из оставине, није странка у оставинском поступку“. Опћински суд је такође сматрао да је ЗОН *lex specialis* у односу на ПЗФБиХ и да не предвиђа могућност да се особе које су биле у ванбрачној заједници могу узајамно насљеђивати, односно да се у насљедном праву ванбрачној заједници не даје исти значај као брачној, па је тужбени захтјев тужиоца да му буде признат статус законског насљедника иза оставитељице је одбијен.¹⁶

Поводом изјављене жалбе, Кантонални суд у Тузли је закључио да је правилан закључак Опћинског суда да тужилац не може бити странка у

16 Пресуда Опћинског суда у Живиницама, бр. 33 0 П 000492 07 П од 19.08.2009. године. Одлука о допустивости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.

оставинском поступку иза оставитељице. Такође, изразио је став да ванбрачна заједница не утиче на законско наслеђивање, односно да „сама по себи она није основ за наслеђивање“ у смислу чл. 9. ЗОН-а. Поред тога, Кантонални суд је закључио да позивање на право на дом и с тим у вези на одредбе Устава БиХ и Европске конвенције не може довести до другачије одлуке суда, пошто се ради о ванбрачној заједници, а оставитељица за вријеме живота није са тужиоцем закључила уговор о поклону или уговор о доживотном издржавању, нити је тужилац тестаментарни насљедник, нити легатар, нити је доказао да је корисник неког другог права из оставине¹⁷.

Врховни суд ФБиХ је Пресудом бр. 33 0 П 000492 12 Рев од 23.07.2013. године је одбио тужиочеву ревизију у дијелу који се тиче тражења да му се призна статус насљедника. Он је закључио да су нижестепени судови правилно примијенили материјално право, јер тужилац као ванбрачни партнер умрле, према важећим законским прописима, нема право да наслиједи оставитељицу, зато што не улази у круг законских насљедника ниједног од насљедних законских редова предвиђених ЗОН. Како се тужилац позвао на кршење права из чл. 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, Врховни суд ФБиХ је образложио да је спорни стан био тужиочев „дом“ у смислу наведене одредбе, али да је мијешање у то право било законито јер се темељило на домаћој правној основи која је довољно доступна, прецизна и предвидљива, да је предузето са легитимним циљем ради остварења јавног интереса (мјере за уређење права на наслеђе), те да је успостављен и правичан баланс између општих интереса заједнице и поштовања права појединца. Поред тога је закључио да је тужилац у спорни стан уселио као ванбрачни супружник и заједно са оставитељицом стан користио три године, да се тај период не може сматрати дужим временским раздобљем, те да би признањем тужиоцу права на дом тужени сносили посебан и прекомјеран терет.¹⁸

Тужилац се обратио апелацијом Уставном суду БиХ. Као апелант сматрао је да су му оспореним пресудама прекршени право на правично суђење и право на имовину из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције. У погледу права на правично суђење, апелант је сматрао да су судови произвољно и паушално тумачили одредбе материјалног права, па истиче да је ванбрачна заједница у ПЗФБиХ у потпуности изједначена са брачном. Као апелант наводи да је ЗОН донесен и да је ступио на снагу 25 година прије него је ступио на снагу важећи ПЗФБиХ, „у сасвим другим

17 Пресуда Кантоналног суда у Тузли, бр. 33 0 П 000492 09 Гж од 16.04.2012. године. Одлука о допустивости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.

18 Пресуда Врховног суда ФБиХ, бр. 33 0 П 000492 12 Рев од 23.07.2013. године. Одлука о допустивости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.

друштвеним, социјалним и политичким увјетима и околностима“, па стога ЗОН као насљеднике првог насљедног реда не наводи ванбрачне партнере, иако су важећим ПЗФБиХ ванбрачни и брачни партнери изједначени. Такође, сматра да је ПЗФБиХ *lex specialis*, да је тим законом прописан „једнакоправан статус изванбрачне и брачне заједнице, а тиме и партнера из тих заједница живота“. У односу на право на имовину, апелант сматра да му је због погрешне примјене материјалног права онемогућено да као насљедник првог насљедног реда насљеди оставитељичину заоставштину.¹⁹

У својој одлуци Уставни суд БиХ наглашава да је ванбрачна заједница у потпуности изједначена са брачном према ПЗФБиХ. Према ЗОН-у, који је био на снази у вријеме доношења оспорених одлука, ванбрачни партнери нису имали статус законских насљедника било којег насљедног реда. Уставни суд наводи да према утврђеној пракси Европског и Уставног суда, право на имовину не укључује право да се стекне имовина, али како је апелант у поступку који је резултирао оспореним пресудама тражио да се утврди да он има статус законског насљедника, с обзиром на ПЗФБиХ који је донесен 2005. године и који је у цијелости изједначио ванбрачну и брачну заједницу у правима и обавезама, укључујући и имовинска права, он би *ex lege* имао „имовину“ у смислу Устава БиХ и чл. 1. Протокола 1 уз Европску конвенцију. Надаље наглашава да ситуација у којој један закон изједначава трајнију ванбрачну заједницу са брачном у правима и обавезама, укључујући и имовинска права, а други потпуно искључује могућност међусобног насљеђивања ванбрачних партнера, представља различит третман који треба испитати. Уставни суд БиХ се реферише на праксу Европског суда за људска права и наводи да је појам породице и породичног живота шири од појма брака зато што је временом еволуирао, па се у погледу поштивања породичног живота у обзир морају узети кретања у друштву и промјене у перцепцији друштвеног и грађанског статуса, тако да је нпр. искључење истополних партнера из могућности насљеђивања уговора о закупу стана представља разлику у поступању која не може бити оправдана заштитом породице. Уставни суд сматра да ЗОН из 1980. године није примијењен уз досљедно поштовање „опредјелења из породичног права о једнаком третману брачне и ванбрачне заједнице“. Осим тога, у ситуацији када је нови ЗОНФБиХ са истим тим циљем донесен тек скоро 10 година касније, Уставни суд сматра да апелант не може сносити штетне последице тога што релевантни закони нису раније хармонизирани како би се провело досљедно опредјелење законодавца да отклони дискриминацију у третману ванбрачних и брачних партнера и у насљедним односима. Уз

¹⁹ Вид. Одлуку о допустивости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.

то се Уставни суд позива на образложење Нацрта новог Закона о наслеђивању ФБиХ којим се признаје право наслеђивања ванбрачном партнеру у складу са трендовима у упоредном праву. Имајући то све у виду, Уставни суд БиХ је утврдио да су судови прекршили забрану дискриминације у вези са правом на имовину, па је укинуо пресуду Врховног суда ФБиХ и вратио предмет да се донесе нова одлука.²⁰

4. КРИТИКА ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА БИХ И МОГУЋНОСТ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА ВАНБРАЧНИХ СУПРУЖНИКА

У пракси се примјећује дискутабилно поступање Уставног суда БиХ, између осталог, и због примјене ширег тумачења и одлучивања мимо законских прописа. Поред тога, споран је и приступ Уставног суда БиХ у погледу обимнијег преиспитивања апелација, чак и када апелант пропусти да се позове на кршење људских права (нпр. забране дискриминације као у овом случају) ако је апелацију довољно образложио.

Доста навода у изложеној одлуци Уставног суда БиХ је спорно. У правној литератури је изнесен критички став поводом констатације Уставног суда БиХ у овом предмету да је ванбрачна заједница изједначена са брачном у свим правима и обавезама, укључујући и имовинска права, јер Уставни суд БиХ олако и исхитрено ово констатује без анализе закона и детаљнијег образложења значења термина „свих права и обавеза“.²¹ Дакле, полази од констатације, а не наводи на којој одредби прописа темељи тврдњу.

Насупрот одлуци Уставног суда БиХ, Европски суд за људска права у Стразбуру је у више одлука заузео став да не постоји дискриминација ванбрачних партнера у односу на брачне када не уживају једнака права у националним законодавствима јер у ванбрачној заједници живе по сопственом одабиру и у сваком тренутку могу закључити брак и уживати његове правне посљедице, нпр. у предмету Великова против Бугарске.²²

Посматрајући породичне законе и законе о наслеђивању у БиХ, али и друге прописе из области пензионих и других права, јасно се види да нису у свим правима и обавезама изједначене брачне и ванбрачне заједнице.

С обзиром да се ова одлука односи на ФБиХ, оправдано је поставити питање да ли је она обавезујућа за Републику Српску? Можемо се сложити

20 Одлука о допуствости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.

21 Борис Крешки и Џенета Омердић, „Изједначавање права ванбрачних и брачних партнера – анализа пресуде Уставног суда Босне и Херцеговине“, у *Зборник радова са шестог међународног научног скупа „Дани породичног права“*, уред. Алена Хусеинбеговић (Мостар: Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, 2018), 274.

22 *Ibid.*, 274.

са ставом Б. Крешић и Џ. Омердић да ова одлука Уставног суда БиХ није формално обавезујућа за законодавне органе Републике Српске.

Може се слободно рећи да је Уставни суд БиХ у овој одлуци пошао од неваљане премисе. Наиме, он упорно констатује да Породични закон ФБиХ из 2005. године у потпуности изједначава брачну и ванбрачну заједницу у правима и обавезама укључујући и имовинска права, а ниједном не наводи којом то одредбом је изједначена у цијелости ванбрачна заједница са браком.²³ Полазећи од тога, он покушава да објасни дискриминаторан третман у односу на закон који искључује могућност насљеђивања ванбрачних партнера. Породични закони у БиХ изједначавају брачну и ванбрачну заједницу у погледу само одређених, тачно прописаних права. Чланом 12. Породичног закона Републике Српске, заједница живота жене и мушкарца која није правно уређена на начин прописан овим законом (ванбрачна заједница) изједначена је са брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање и других имовинско-правних односа, под условима и на начин прописан овим законом. У Породичном закону Федерације БиХ, када се погледају све одредбе, ванбрачна заједница се изједначава са брачном само у погледу права на међусобно издржавање и у погледу имовинских односа ванбрачних партнера. Слично је и у праву Републике Српске, с тим да Породични закон РС изричито набраја права у погледу којих је изједначена ванбрачна заједница са браком, а то су право на међусобно издржавање и други имовинско-правни односи, али не уопштено и било који, већ како закон каже „под условима и на начин прописан овим законом“. Дакле, Породичним законом РС су прописани услови када ванбрачна заједница има исте правне посљедице као и брачна, а то су случајеви међусобног издржавања и тзв. ванбрачне тековине.

Када би се водили искривљеном логиком Уставног суда БиХ, дошло би се до запањујућих закључака у погледу неких породично-правних питања. У том свјетлу Б. Крешић и Џ. Омердић примјећују следеће: Ако су брак и ванбрачна заједница у цијелости изједначени, онда би се требало размишљати да постојање ванбрачне заједнице онемогућава закључење пуноважног брака, као што то дејство има брак у односу на закључивање другог брака. А, насупрот томе, егзистенција ванбрачне заједнице не представља сметњу за закључење брака.²⁴ Дакле, ово показује да брак и ванбрачна заједница заправо нису изједначени. Ови аутори наводе још неколико примјера који показују олакост и апсурдност полазне премисе Уставног суда БиХ. Ако би брачна и ванбрачна заједница биле изједначене, онда би

²³ *Ibid.*, 277.

²⁴ *Ibid.*, 278.

требало укинути све додатне услове код породично-правних института који под одређеним условима важе и за ванбрачну заједницу. Тако би било апсурдно тражење трајности ванбрачне заједнице код стицања заједничке имовине и издржавања ванбрачних партнера, ако би прихватили да су брак и ванбрачна заједница у цијелости изједначене. Право на издржавање престаје како код брака тако и код ванбрачне заједнице склапањем новог брака, али не и заснивањем ванбрачне заједнице.²⁵ Право на издржавање између ванбрачних супружника се може остварити након престанка ванбрачне заједнице, а брачни супружник ово право може да оствари не само након развода брака него и у току брака.

Ако бисмо прихватили став да је ванбрачна заједница у цијелости изједначена са брачном, то би узроковало „отпакивање“ и редефинисање многих породично-правних института, али и шире. Постаља се питање да ли ванбрачни партнери могу да усвоје дијете или да ли се на нпр. очинство дјетета рођеног у ванбрачној заједници може примијенити претпоставка о оцу дјетета (што сада не би било могуће).²⁶ Јасно је да намјера законодавца није била та, имајући у виду све одредбе Породичног закона, Закона о насљеђивању и других прописа.

Изгледа да се за стварно и функционално изједначавање брачне и ванбрачне заједнице треба да се остваре предуслови. А неки од њих проистичу и из упоредног законодавства и правне теорије. Тако и Б. Крешић и Џ. Омердић наглашавају као предуслов неопходност регистрације ванбрачне заједнице, јер без ње постоји правна несигурност.²⁷ Посебно је спорно у пракси утврђивање постојања ванбрачне заједнице, па би и за потребе породичног, насљедног и других права, посебно у нашем друштву, било нужно да се зна од када до када је постојала ванбрачна заједница како би се обезбиједила сигурност да ванбрачна заједница постоји и да се без злоупотреба права која јој припадају остваре. Чак и они који се залажу за третман ванбрачних партнера једнако као и брачних, наглашавају да је најбоље попут мађарског права да се право насљеђивања призна ванбрачним партнерима ако су регистровали своје партнерство.²⁸ Ове ауторке наглашавају да би требало увести законску могућност насљеђивања ванбрачних партнера како са уставног и законског, тако и са моралног, упоредног и логичког аспекта.²⁹ Регистрацију ванбрачне заједнице предвиђа

²⁵ *Ibid.*, 282.

²⁶ *Ibid.*, 283.

²⁷ *Ibid.*, 279.

²⁸ Драгана Ранђеловић и Ирина Шолаја, „Ванбрачне заједнице у прописима бивше СФРЈ“, *Годишњак факултета правних наука Апеирон*, 9 (2019): 223.

²⁹ *Ibid.*, 223.

и преднацрт Грађанског законика Републике Србије. Рјешење за проблем доказивања постојања ванбрачне заједнице може да буде регистрација ванбрачних заједница, јер се и брак региструје. Регистрација ванбрачне заједнице би допринијела правној сигурности и лакшем остваривању права, те избјегавању судских спорова. Регистрацију ванбрачне заједнице према посебним прописима познају холанско право, њемачко право, те швајцарско, норвешко, белгијско, данско, финско, а шведско, чак без обавезе посебне регистрације итд.³⁰ Регистрација ванбрачне заједнице би отклонила и неке практичне дилеме код доказивања. Предности регистрација ванбрачне заједнице како би се отклониле дилеме о почетку, трајању и престанку у случају признавања насљедног права ванбрачних партнера заступа и Б. Кашћелан.³¹

Чини нам се да се код констатације неких аутора, али и Уставног суда БиХ да упоредно право омогућава насљедно-правна дејства у ванбрачној заједници, томе олако приступа. Бројна европска законодавства заправо не омогућавају безрезервно и неограничено право законског насљеђивања између ванбрачних партнера. Ситуација је шаролика да бисмо могли тврдити на општем нивоу да упоредно право омогућава законско право насљеђивања ванбрачних партнера. Када је ријеч о тестаментарном насљеђивању, то је могуће како код нас, тако и у иностранству, тј. да ванбрачни партнер буде тестаментарни насљедник или да остварује нека друга права по основу познатих насљедно-правних института мимо законског насљеђивања. То је неспорно.

Резултати упоредноправног истраживања показују да ванбрачна заједница у највећем броју европских законодавстава представља основ позивања на насљеђе само ако се ради о истополној ванбрачној заједници (нпр. у Шведској, Данској, Финској, Чешкој, Мађарској, Енглеској, Аустрији и Њемачкој), а у неким државама је насљеђивање могуће без обзира на истополност или хетеросексуалност ванбрачне заједнице (Словенија, Хрватска, Белгија итд.).³² Такође, у већини европских држава ванбрачна заједница има насљедноправна дејства само под условом да је ванбрачна заједница регистрована (Шведска, Данска, Финска, Чешка, Мађарска, Енглеска, Аустрија, Њемачка, Холандија, Грчка итд.).³³ Примјера ради, у Холандији ванбрачни партнери имају иста насљедна права као супружници, с тим да

30 *Ibid.*, 220-221.

31 Балша Кашћелан, „Регистрација ванбрачне заједнице“, *Правни живот*, 10 (2012): 85-103.

32 Јелена Видић Трнинић, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 68 (2014): 411-412. Види и Јелена Видић, „Насљедноправни положај сродника у правој нисходној линији, супружника и ванбрачног партнера – упоредноправни преглед“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2 (2011): 287-314.

33 Видић Трнинић, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, 412.

се ванбрачна заједница региструје, а регистрација има исте правне последице као и брак. У Шпанији је право наслеђивања проширено и на хомосексуалне парове, док у Њемачкој партнери имају међусобна наследна права.³⁴ У погледу истополних заједница, у Њемачкој је донесен Закон о окончању дискриминације заједница лица истог пола из 2001. године. Законом о регистрацији истополне партнерске заједнице из 2005. године у Словенији је признато законско наследно право истополним партнерима из регистроване ванбрачне заједнице³⁵, а од 2013. године је могуће и наслеђивање између истополних партнера из фактичких ванбрачних заједница.³⁶ У Хрватској је 2003. године донесен Закон о истополним заједницама.³⁷

Када је ријеч о наследним правима ванбрачног партнера у првом наследном реду, законодавна рјешења су такође различита. Тако, у Данској, Шведској и Холандији ванбрачни партнер као и супружник има привилегован положај у односу на потомке оставиоца. У праву Мађарске и Малте има право плодоуживања на непокретности у којој је живио заједно са оставиоцем, како и на покућству и другим стварима које служе тој непокретности, док нпр. у Аустрији има право на једну трећину заоставштине, у Њемачкој на једну четвртину заоставштине, а у Грчкој на једну шестину заоставштине у односу на потомке оставиоца у првом наследном реду.³⁸

У осталим наследним редовима ситуација је различита, па у Њемачкој ванбрачни партнер има право на једну половину заоставштине у конкуренцији са родитељима, дедама и бабама оставиоца, а у Грчкој му припада право на једну трећину заоставштине за

разлику од супружника којем припада једна половина заоставштине.³⁹ Све ово говори да у случају да се законодавац код нас одлучи за прихватање права наслеђивања код ванбрачних супружника, да овом питању треба оз-

34 Оливера Пејак Прокеш, „Ванбрачна заједница – права ванбрачних партнера“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић (Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006), 204 – 209.

35 Вид више: Suzana Kraljić, „Pravna ureditev registrirane istopolne partnerske skupnosti v Sloveniji“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић (Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006), 214-232.

36 Видић Трнинић, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, 409.

37 Види: Марија Лукић, „Карактеристике европског правног оквира права истополних партнера: тенденције, пракса и усаглашеност породичног законодавства Србије“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић (Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006), 234-244.

38 Видић Трнинић, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, 414-417.

39 Видић Трнинић, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, 418-419.

биљно приступити уз системска рјешења у Породичном закону и Закону о насљеђивању, а да не треба олако давати оцјене да ванбрачни и брачни супружник имају иста насљедна права, већ да то треба бити изричито и посебно регулисано, како показује и упоредноправно законодавство. Такође, треба имати у виду и традиционални значај брака у нашем друштву и вриједности које брак носи са собом, те да је то формална установа породичног права и као таква има одређена, резервисана, правна дејства, па и насљедноправна. С друге стране, ванбрачна заједница представља посебан правни институт који има ужа правна дејства. Како то и проистиче из неких одлука Европског суда за људска права, свако лице има право да бира да ли жели брак или ванбрачну заједницу и у вези са тим остварује права која су везана за тај правни институт. Истраживања показују традиционални значај брака код потомства, као и да мали проценат становништва улази у ванбрачне заједнице (нпр. у Србији 3,8 посто).⁴⁰ Ванбрачне заједнице су и нестабилне.⁴¹

Да ли се нешто мијења у нашем праву због новог Породичног закона у Републици Српској? Министарство правде Републике Српске радило је на изради Породичног закона, па је у том циљу формирана Радна група за израду текста новог Породичног закона коју чине представници ресорних министарстава, академске заједнице, Адвокатске и Нотарске коморе Републике Српске, Удружења социјалних радника и невладиних организација. Ова група на челу са проф. др Дарком Радићем, професором Правног факултета Универзитета у Бањој Луци је креирала Пред/нацрт будућег Породичног закона у Републици Српској, који је утврдила Влада Републике Српске. Нацрт Породичног закона се тренутно налази у скупштинској процедури. Према њему, ванбрачна заједница се дефинише као заједница живота жене и мушкарца (ванбрачних супружника) између којих нема брачних сметњи и која је трајала најмање двије године или краће ако је у њој рођено дијете. Надаље се истиче да је ванбрачна заједница изједначена са брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање, имовинско-правних односа, под условима и на начин прописан овим законом. У првом ставу се даје дефиниција ванбрачне заједнице. Други став садржи општу одредбу о правним дејствима ванбрачне заједнице. Дејства ванбрачне заједнице се одређују на основу поређења са брачном заједницом. Према овом дијелу одредбе, ванбрачна заједница је изједначена са брачном само у погледу права на међусобно издржавање и у погледу имовин-

40 Оливера Неговановић, „Заступљеност и основне карактеристике ванбрачних заједница у Србији и Европској унији“, *Демографија*, 14 (2017): 71.

41 Paola Di Giulio and Alessandro Rosina, “Intergenerational family ties and the diffusion of cohabitation in Italy”, *Demographic research*, 16(2007): 441-468.

ско-правних односа. Кад се говори о имовинско-правним односима, ту се може мислити на све друге имовинско-правне односе, али по слову нацрта Породичног закона под условима и на начин прописан овим законом. То значи да ванбрачна заједница није у цијелости изједначена са брачном у погледу имовинско-правних односа, безрезервно и неограничено, већ под посебним додатним условима садржаним у Породичном закону.

5. ЗАКЉУЧАК

Брачни супружник је законски насљедник и у нашем насљедном праву у првом насљедном реду насљеђује са дјецом оставиоца на једнаке дијелове, а у другом насљедном реду са родитељима оставиоца по једну половину заоставштине. Ванбрачни партнер или ванбрачни супружник код нас није законски насљедник. Али он може да буде корисник неког другог права из оставине по основу уговора о поклону или уговора о доживотном издржавању или да буде тестаментарни насљедник, али не и уговорна страна у уговору о уступању и расподјели имовине за живота. У овом раду смо показали да ни позитивноправно ни упоредноправно нема основа да се омогући (безрезервно и неограничено право) законског насљеђивања између ванбрачних партнера, који имају могућност да склопе брак и тада добију законско право насљеђивања. Сваки другачији став подразумијева додатно размишљање и уређивање од стране законодавца. С тим циљем приступило се утврђивању могућности законског насљеђивања ванбрачних партнера у упоредноправном контексту (земље бивше СФРЈ и европске државе), у позитивном праву, али и критичкој анализи одлуке Уставног суда БиХ у вези са овом темом. Иако је одлука Уставног суда БиХ бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године везана за законодавство ФБиХ, размотрена је због могућег утицаја на наше право, а критички су утврђени озбиљни пропусти и погрешна полазна хипотеза у тој судској одлуци. Проведена анализа говори да у случају када би се законодавац код нас одлучио за прихватање права законског насљеђивања код ванбрачних супружника, да овом питању треба озбиљно приступити уз системска рјешења у Породичном закону и Закону о насљеђивању, а да не треба олако давати оцјене да ванбрачни и брачни супружник имају иста насљедна права, већ да то треба бити изричито и посебно регулисано, како показује и упоредноправно законодавство. Такође, треба имати у виду и традиционални значај брака у нашем друштву и вриједности које брак носи са собом, те да је то формална установа породичног права и као таква има одређена, резервисана, правна дејства, па и насљедноправна. С друге стране, ванбрачна заједница

представља посебан правни институт који има ужа правна дејства. Како то и проистиче из неких одлука Европског суда за људска права, свако лице има право да бира да ли жели брак или ванбрачну заједницу и у вези са тим остварује права која су везана за тај правни институт. У упоредном праву, кад се ванбрачном партнеру признаје право законског насљеђивања то је често повезано са ванбрачним заједницама које се региструју, што код нас није случај или се тим заједницама признају ужа насљедноправна дејства у односу на брачне заједнице. Дакле, залажемо се да ванбрачним партнерима не треба признати насљедноправна дејства у смислу законског права насљеђивања. Иако Нацрт Породичног закона у Републици Српској иновира дефиницију ванбрачне заједнице, њена дејства остају у оквиру неких, Породичним законом, дефинисаних института. Нема позитивноправног основа за ширење дејства ванбрачне заједнице и на право законског насљеђивања.

ЛИТЕРАТУРА

- Ранђеловић, Драгана. „Ванбрачна заједница у Републици Србији“, *Мегатренд ревија*, 14, 2 (2017): 127-144.
- Драшкић, Марија. *Породично право и права дјетета*. Београд: Правни факултет у Београду и Службени гласник, 2007.
- Saez, Macarena. „Same-Sex Marriage, Same-Sex Cohabitation, and Same-Sex Families around the World: Why ‘Same’ Is So Different“, *European Review of Private Law*, 19, 5 (2011): 631-668. Види и: Mick Cunningham, „Gender in Cohabitation and Marriage“, *Journal of Family Issues*, 26, 8 (2005): 1037-1061.
- *Закон о насљеђивању у Федерацији Босне и Херцеговине*, „Службене новине ФБиХ“, бр. 80/2014 и 32/2019 - одлука УС.
- *Закон о насљеђивању - прочишћени текст закона*, „Народне новине, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19.
- *Закон о насљеђивању*, „Службени лист Црне Горе“, бр. 74/08 и 75/17 – Одлука УС.
- *Закон за наследувањето*, „Сл. Весник на РМ“, бр. 47/96.
- *Закон о насљеђивању*, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 46/95, 101/2003 - одлука УСРС и 6/2015.
- *Закон о насљеђивању Републике Српске*, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 1/09, 55/09 - испр., 91/16, 28/19 - одлука УС и 82/19.
- *Породични закон*, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/2002, 41/2008 и 63/2014.
- Панов, Слободан. *Породично право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2016.

- *Zakon o dedovanju*, „Uradni list SRS“, št. 15/76, 23/78, „Uradni list RS“, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 – OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16).
- Луцић, Наташа, Дуња Дуић и Давор Мухвић. „Изванбрачна заједница: анализа међународних и еуропских норми у сврху стварања националних стандарда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 86 (2020): 15-38.
- Младеновић, Марко. *Породично право у СР Југославији*. Београд: Научна књига, 1993.
- Пресуда Опћинског суда у Живиницама, бр. 33 0 П 000492 07 П од 19.08.2009. године, Пресуда Кантоналног суда у Тузли, бр. 33 0 П 000492 09 Гж од 16.04.2012. године и Пресуда Врховног суда ФБиХ, бр. 33 0 П 000492 12 Рев од 23.07.2013. године.
- Одлука о допустивости и меритуму Уставног суда БиХ, бр. АП 4207/13 од 30.09.2016. године.
- Крешић, Борис и Џенета Омердић. „Изједначавање права ванбрачних и брачних партнера – анализа пресуде Уставног суда Босне и Херцеговине“, у *Зборник радова са шестог међународног научног скупа „Дани породичног права“*, уред. Алена Хусеинбеговић, 268-285. Мостар: Правни факултет Универзитета „Џемал Биједић“ у Мостару, 2018.
- Ранђеловић, Драгана и Ирина Шолаја. „Ванбрачне заједнице у прописима бивше СФРЈ“, *Годишњак факултета правних наука Апеирон*, 9 (2019): 215-225.
- Кашћелан, Балша. „Регистрација ванбрачне заједнице“, *Правни живот*, 10 (2012): 85-103.
- Видић Трнинић, Јелена. „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 68 (2014): 407-424.
- Видић, Јелена. „Наследноправни положај сродника у правој нисходној линији, супружника и ванбрачног партнера – упоредноправни преглед“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2 (2011): 287-314.
- Пејак Прокеш, Оливера. „Ванбрачна заједница – права ванбрачних партнера“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић, 199-211. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006.
- Kraljić, Suzana. „Pravna ureditev registrirane istopolne partnerske skupnosti v Sloveniji“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић. 213-232. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006.
- Лукић, Марија. „Карактеристике европског правног оквира права истополних партнера: тенденције, пракса и усаглашеност породичног законодавства Србије“, у *Зборник са саветовања Ново породично законодавство*, уред. Зоран Поњавић, 233-244. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Правни факултет у Београду, 2006.

- Неговановић, Оливера. „Заступљеност и основне карактеристике ванбрачних заједница у Србији и Европској унији“, *Демографија*, 14 (2017): 65-82.
- Di Giulio, Paola and Alessandro Rosina. “Intergenerational family ties and the diffusion of cohabitation in Italy”, *Demographic research*, 16 (2007): 441-468.

THE POSSIBILITY OF LEGAL INHERITANCE OF UNMARRIED SPOUSES WITH SPECIAL REFERENCE TO THE DECISION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BIH

Đorđe Raković⁴²

Faculty of Law, University of Banja Luka

Abstract: *This article discusses the possibility of legal inheritance of common-law spouses (partners). The critical analysis of the decision of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina no. AP 4207/13 of September 30, 2016. It starts from the hypothesis that neither positive law nor comparative law has any basis to enable (unreserved and unlimited) the right of legal inheritance between non-marital partners, who have the possibility to marry and then consume the legal right of inheritance. The goal of this article is to determine the possibility of legal inheritance of extramarital partners in a comparative legal context (countries of the former SFRY and European countries), in positive law, but also in a critical analysis of the decision of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina in connection with this topic.*

Key words: *extramarital union, partners, right of inheritance, legal inheritance, inheritance*

⁴² Associate Professor, Faculty of Law, University of Banja Luka, djordje.rakovic@pf.unibl.org.